
FROM SCIENTIFIC EVIDENCE TO THE PATIENT: HUMANITY, EVIDENCE-BASED MEDICINE AND SUSTAINABLE HEALTH CARE IN EMERGENCIES

Miroslava Ilieva

Faculty of Public Health and Health Care, University of Ruse “Angel Kanchev”, Bulgaria, Department of Health Care, milieva@uni-ruse.bg

Despina Georgieva

Faculty of Public Health and Health Care, Faculty of Public Health and Health Care, University of Ruse “Angel Kanchev”, Bulgaria, Department of Health Care, dpgeorgieva@uni-ruse.bg

Greta Koleva

Faculty of Public Health and Health Care, Faculty of Public Health and Health Care, University of Ruse “Angel Kanchev”, Bulgaria, Department of Health Care, gkoleva@uni-ruse.bg

Irinka Hristova

Faculty of Public Health and Health Care, Faculty of Public Health and Health Care, University of Ruse “Angel Kanchev”, Bulgaria, Department of Health Care, ihristova@uni-ruse.bg

Abstract: The emergencies often require making critical decisions in a short period of time, with limited information and unforeseen circumstances, accompanied by panic, fear and shock. This study examines the role of enduring values and knowledge transfer in health care in emergencies. In the context of increasing health crises, sustainable development of health systems requires not only innovative scientific solutions, but also the preservation of core professional and ethical values such as humanity, responsibility and solidarity. This report is developed through a narrative literature review with qualitative thematic analysis aimed at exploring the role of enduring values and knowledge transfer in healthcare and nursing in emergencies. The approach allows for the synthesis and interpretation of contemporary scientific publications, taking into account the interdisciplinary nature of the topic and its practical relevance for healthcare professionals. It analyzes the importance of evidence-based medicine and continuous professional education for the effective transfer of knowledge from research to clinical practice and patient care. The results of this literature review demonstrate that the transfer of scientific knowledge and the maintenance of enduring professional values in nursing practice are critical factors for the effective functioning of health care in emergency situations. It emphasizes the need for an integrated approach to support the adaptability and resilience of health systems in emergencies.

Keywords: emergencies, evidence-based medicine, values, healthcare

ОТ НАУЧНОТО ДОКАЗАТЕЛСТВО ДО ПАЦИЕНТА: ХУМАННОСТ, ДОКАЗАТЕЛСТВЕНА МЕДИЦИНА И УСТОЙЧИВИ ЗДРАВНИ ГРИЖИ ПРИ ИЗВЪНРЕДНИ СИТУАЦИИ

Мирослава Илиева

Факултет по обществено здраве и здравни грижи, Русенски университет „Ангел Кънчев“, България, Катедра „Здравни грижи“, milieva@uni-ruse.bg

Деспина Георгиева

Факултет по обществено здраве и здравни грижи, Русенски университет „Ангел Кънчев“, България, Катедра „Здравни грижи“, dpgeorgieva@uni-ruse.bg

Грета Колева

Факултет по обществено здраве и здравни грижи, Русенски университет „Ангел Кънчев“, България, Катедра „Здравни грижи“, gkoleva@uni-ruse.bg

Иринка Христова

Факултет по обществено здраве и здравни грижи, Русенски университет „Ангел Кънчев“, България, Катедра „Здравни грижи“, ihristova@uni-ruse.bg

Резюме: Кризисните ситуации често изискват вземането на критични решения за кратък период от време, с ограничена информация и непредвидени обстоятелства, съпроводени с паника, страх и шок. Настоящият доклад разглежда ролята на трайните ценности и трансфера на научно знание в здравните грижи в условията

на извънредни ситуации. В контекста на нарастващите здравни кризи устойчивото развитие на здравните системи изисква не само иновативни научни решения, но и съхраняване на основни професионални и етични ценности като хуманност, отговорност и солидарност. Настоящият доклад е разработен чрез нарративен литературен обзор с качествен тематичен анализ, насочен към изследване на ролята на трайните ценности и трансфера на научно знание в областта на здравните грижи и сестринството в условията на извънредни ситуации. Подходът позволява обобщаване и интерпретиране на съвременни научни публикации, като се отчита интердисциплинарният характер на темата и практическата ѝ значимост за здравните професионалисти. Анализира се значението на доказателствената медицина и непрекъснатото професионално обучение за ефективен трансфер на знание от научните изследвания към клиничната практика и грижата за пациента. Резултатите от настоящия литературен обзор демонстрират, че трансферът на научно знание и поддържането на трайни професионални ценности в сестринската практика са критични фактори за ефективното функциониране на здравните грижи в условията на извънредни ситуации. Подчертава се необходимостта от интегриран подход, който да подпомага адаптивността и устойчивостта на здравните системи в условията на извънредни ситуации.

Ключови думи: извънредни ситуации, доказателствена медицина, ценности, здравни грижи

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Открай време общностите са се сблъскали с огнища на инфекциозни заболявания и други природни или причинени от човека бедствия, които често са представлявали значителни заплахи за живота и общественото здраве. Тези кризисни ситуации често изискват вземането на критични решения за кратък период от време, с ограничена информация и непредвидени обстоятелства, съпроводени с паника, страх и шок (Al Qafan, E. et al., 2024). По време на криза, вземането на решения може да се превърне в изключително сложен процес, протичащ по различен начин, отколкото в обичайните контексти (Romiti, A. et al., 2025).

Извънредните ситуации, засягащи общественото здраве се увеличават по честота и сложност, особено в по-слабо развити държави, където координацията е жизненоважна, но често пъти ограничена от политически и логистични бариери. Съществува необходимост от овластяване на местните здравни системи по време на кризи, а не след тях. Съвременните извънредни ситуации не са изолирани аномалии, а симптоми на дългогодишно системно пренебрегване. Овластяването им изисква отчитане на глобалните неравенства в здравеопазването и определяне на приоритети за устойчиво укрепване на системата (Elmi, A.H., 2025).

Нарастващата честота и тежест на извънредните ситуации в областта на общественото здраве, като неотдавнашни епидемии подчертават критичното значение на стабилното управление на кризи в областта на общественото здраве и готовността за извънредни ситуации. Тези кризи в областта представляват не само непосредствена заплаха за човешкия живот, но и нарушават здравните системи, икономиките и обществените структури в глобален мащаб. Инвестициите в обучение на здравните специалисти са от ключово значение за смекчаване на последствията от извънредни ситуации. От съществено значение са и изграждането на стратегии за публична комуникация при управление на дезинформацията и спазване на здравните мерки. Поуките от пандемията COVID-19, показваха, че проактивните мерки за готовност, като например симулации, базирани на сценарии, и международно сътрудничество, повишават адаптивния капацитет и ефективността на реагирането при кризи (Saheed, O. et al., 2024).

В този контекст устойчивостта на здравните системи зависи не само от научния напредък, но и от съхраняването на трайните ценности в медицинската практика.

Концепцията за „ценности“ в здравеопазването е широко дискутирана, без универсално определение, въпреки централната ѝ роля в реформата на здравната система (Sturmberg, J.P., Taher, S., 2025). Организационните системи възникват от добре дефинирана и добре разбрана цел. За да функционират като безпроблемно интегрирана система, те изискват набор от споделени ценности или основни ценности. Целта и ценностите са здраво свързани и следователно е необходимо да бъдат разглеждани и съгласувани от всички нейни членове (Sturmberg, J.P., 2018).

Във всяка професионална група са налице първични стандарти, наречени професионални ценности. Тези ценности се приемат като насока и мотивация за професионално поведение на членовете на определена професия. Сестринството е една от най-доверените професии, която се основава на професионалната етика и ценности. От тази гледна точка професионалните ценности на сестринството се определят като важни професионални принципи за човешко достойнство, почтеност, алтруизъм и справедливост, които служат като рамка за стандарти, професионална практика и оценка (Nabeeb, S., 2022).

Хуманистичната рамка дава цялостната личностна ориентация, която има за цел да разбере заболяването на пациента и да идентифицира всички негови нужди от грижи в соматичната, социалната, емоционалната и когнитивната област (Sturmberg, J. P., Taher, S., 2025).

Етичните ценности оказват значително влияние върху обхвата на сестринската практика (Шиева, М. (2024)). Те определят начина, по който медицинските сестри мислят и действат, и рефлектират върху грижите, които предоставят. Почтеността и достойнството са в основата на предоставянето на здравни грижи. Те могат да повлияят както на медицинската практика, така и на специалистите по здравни грижи. Професионалното поведение на медицинските сестри е отражение на техните знания, опит, способности, личност и преценка. Това отразява техния професионализъм, основан на договорени общи ценности (Kosmidis, D. et al., 2021).

Професионалните ценности са в постоянно развитие, повлияни от различни фактори, които могат да бъдат личностови, свързани с опит, образование и индивидуални перспективи за значението им. По-дълбокото разбиране на ценностите и тяхното формиране може да предостави нови насоки в областта на сестринските грижи и да даде нов импулс на професията на медицинската сестра. Широкият обхват на тези последици подчертава факта, че ценностите са в основата на сестринската практика (Hutagaol, R. et al., 2024).

Акронимът CARE (compassion състрадание, assistance помощ, respect уважение и empathy емпатия) капсулира тези трайни ценности, превръщайки ги в основни принципи, които обуславят грижите за пациентите. В свят, все повече движен от данни и алгоритми, тези качества насърчават доверителни и подкрепящи отношения между здравните специалисти и пациентите, като по този начин подобряват лечебния процес и обогатяват цялостното здравно преживяване. Тшечак и Мацарели (2017) ясно посочват, че състраданието в здравеопазването надхвърля емоционалната реакция; това е допълнително нюансирано от съвременните изследвания.

Наред с утвърждаването на хуманистичните принципи в сестринската практика, съвременното здравеопазване изисква и стабилна научна основа, която да гарантира ефективност, безопасност и обоснованост на клиничните решения. Медицината, базирана на доказателства, разчита на научни данни, за да насочва диагностиката и лечението. Тя е призната за настояща парадигма в медицината, така че всеки настоящ и бъдещ здравен специалист трябва да е запознат с нейните принципи и методологии. Приемането на научните изследвания и доказателствената медицина е от съществено значение за съвременната клинична практика (Bonilla-Velez, J. et al., 2017). В трансферът на научно знание в условията на извънредни ситуации Медицината, базирана на доказателства, е от решаващо значение за общественото здравеопазване, предлагайки рамка за вземане на решения и навременни реакции. Медицината, базирана на доказателства позволява на здравните системи да реагират бързо на развиващите се кризи и осигурява ефективно разпределение на ресурсите. Неотдавнашната пандемия от COVID-19 подчерта необходимостта от решения, които да надхвърлят принципите на Доказателствената Медицина. За осигуряването на по-устойчиви и ефективни стратегии за обществено здраве ще е необходимо включването на по-разнообразни и гъвкави подходи (Khalil, H. et al., 2024).

Тази необходимост от разнообразни и адаптивни стратегии насочва вниманието към предизвикателствата, свързани не само със създаването на научни доказателства, но и с тяхното ефективно прилагане в динамичната клинична среда. На фона на Бързо променящите се клинични препоръки при кризи, интересът към изследванията за това как да се приложат знанията на практика и да се подобри здравеопазването, расте. Но натрупването на научни знания в тази област все още се развива бавно. Често се срещат несъответствия между проблемите и подходите за внедряване, което води до използването на стратегии за внедряване, които не съответстват на целевите проблеми. Разпространението на концепции, теории и рамки за трансфер на знания – много от които не са тествани – не е довело до напредък в областта. Участието на заинтересованите страни се счита за ключово за успешното внедряване на знания, но съществуват подходи, които са не добре конкретизирани или невалидирани (Wensing, M., Grol, R., 2019).

Систематични прегледи на стратегии като ACE Star моделът за трансформация на знания показват, че устойчивостта на доказателствено базираните интервенции е ключов проблем в здравните грижи, изискващ многокомпонентни подходи и обучение на персонала (Stevens, K.R., 2004). Други автори подчертават, че внедряването и устойчивостта на медицината, основана на доказателства е необходимо да се разглежда като континуум чрез проектиране и избор на стратегии за трансфер на знания (Flynn, R. et al., 2023).

Често пъти трансферът на научни знания в условията на извънредни ситуации е изправен и пред редица предизвикателства като информационно претоварване, дезинформация и недостатъчна подготовка на персонала. Пандемията от COVID-19 изведе няколко предизвикателства при синтеза на доказателства (Khalil, H. et al., 2022). Ключовите бариери включват фрагментацията на първичните проучвания в множество бази данни, неефективност в процеса на систематичен преглед и дублирането на систематични прегледи по една и съща тема, което води до значителни загуби на научни изследвания. Тези предизвикателства затрудняват вземащите решения да получават ясна и приложима информация своевременно. Контекстуални предизвикателства, като подвеждащи съобщения за общественото здраве и пристрастия в докладването на проучвания от политически лидери, допълнително усложняват вземането на

решения, особено когато управляващите органи одобряват лечения без достатъчно информация, за да се определи тяхната ефикасност. Пандемията COVID-19 изведе на преден план съществената роля на непрекъснатото медицинско обучение в предоставянето на научно базирани грижи по време на кризи.

Преодоляването на съществуващите бариери изисква не само подобрен синтез на доказателства и непрекъснато обучение, но и систематичен подход към внедряването на научнообосновани интервенции в реалната практика. Прилагане на науката за внедряване на методи и стратегии, използвани за систематично приемане и интегриране на интервенции, основани на доказателства, в рутинната практика е неразривно свързана с готовността и реагирането при извънредни ситуации. Повечето организации имат планове или насоки за действия при извънредни ситуации или бедствия, но те често не са добре разработени за по-дългосрочни и развиващи се кризи, като например няколкогодишната криза с COVID-19, или не предоставят приложими, основани на изследвания насоки за лидери, изпълнители или изследователи. Науката за внедряването често е непозната за тези, които работят или изучават извънредните ситуации и бедствия, но е ценен ресурс, особено за продължителни и развиващи се кризи. Доказателствата от изследванията на информационните системи предоставят ефективни и тествани концепции, модели и инструменти за внедряване при такива кризи (Øvretveit, J., 2025).

Така очертаната необходимост от структурирани подходи към внедряването на доказателства логично насочва вниманието към знанието като стратегически ресурс, който определя устойчивостта и адаптивността на здравните системи. То се явява критичен фактор за развитието на устойчивостта на здравните организации. Днешната технологично зависима среда представлява допълнително предизвикателство и носи по-голяма отговорност за управлението на знанието в медицинските практики (Hammoda, B., Durst, S., 2022). Интердисциплинарните подходи в здравното образование са значително свързани с устойчивата здравна практика. Засилването на интердисциплинарното обучение в рамките на учебните програми за здравно образование може да подобри съвместните компетенции и да подпомогне развитието на по-ефективни, превантивни и устойчиви здравни системи. Чрез тези открития се подчертава значението на интердисциплинарното образование като стратегическа основа за развитие на устойчивата здравна практика (Menga, M.K., 2025). Критичната роля на интердисциплинарното сътрудничество в управлението на здравеопазването акцентира върху неговото въздействие за подобряването на резултатите за пациентите, оптимизирането на използването на ресурсите и повишаването на удовлетвореността от работата сред здравните специалисти. Чрез интегриране на разнообразен опит, интердисциплинарните екипи предлагат цялостна грижа, която да отговаря на сложните нужди на пациентите. Комуникационните бариери, културните и организационните пречки, както и проблеми с лидерството, могат да възпрепятстват ефективното сътрудничество, въпреки ползите му. Стратегиите за подобряване на интердисциплинарното сътрудничество включват приемане на най-добри практики и насоки, прилагане на програми за обучение и образование и застъпничество за подкрепящи лидерски и политически инициативи (Udensi, C.G. et al., 2025). В този контекст ефективното интердисциплинарно сътрудничество се явява не само инструмент за подобряване на клиничните резултати, но и стратегическа предпоставка за изграждането на устойчиви и превантивно ориентирани здравни системи. Превенцията в общественото здраве безспорно има своето значение. Императивът за устойчивост в здравеопазването става все по-належащ поради глобалните здравни кризи, изменението на климата и нарастващото бреме на хроничните заболявания. Устойчивостта в здравеопазването включва социални, икономически и екологични измерения, всяко от които е важно за справедливото и устойчиво предоставяне на здравни грижи. Здравната грамотност играе централна роля в преодоляване на разликата между сложната здравна информация и способността на индивидите да я разбират и използват ефективно. Интегрирането на здравната грамотност в образователните програми и обучението на здравни специалисти е от решаващо значение за насърчаване на устойчивостта (Zanobini, P. et al., 2024).

Разбирането на контекста, в който се извършва вземането на решения, и бариерите пред усвояването на доказателства е необходима първа стъпка за устойчиви действия в областта на общественото здравеопазване за подобряване на използването на доказателства. Съществуват възможности за преодоляване на съществуващите бариери чрез подобряване на трансфера на знания и провеждане на дейности, които укрепват връзките между техническите експерти и вземащите решения. Конкретните действия за преодоляване на бариерите включват създаване на мрежи за преодоляване на усвояването на доказателства и включване на перспективи от социалните и политическите науки, за да се разработят по-усъвършенствани подходи към трансфера на знания (ECDC, 2019). Проведени проучвания показват, че подготовката и управлението на рисковете от бедствия, изискват ефективно дългосрочно сътрудничество между науката, политиката и специалистите по общественото здраве на всички нива, за да се улесни координираното и навременно разполагане на многосекторни ресурси, когато и където са най-необходими. Критичните

фактори за успех на действията в областта на общественото здравеопазване включват добро управление, развитие на силни и стабилни партньорства, специален капацитет и ресурси, както и използване на доказателства за информиране на действията. Доброто управление е може би най-важният фактор, влияещ върху ефективността на готовността за извънредни ситуации, реагирането и възстановяването (Généreux, M. Et al., 2019).

2. МЕТОД

Дизайн на изследването

Настоящият доклад е разработен чрез наративен литературен обзор с качествен тематичен анализ, насочен към изследване на ролята на трайните ценности и трансфера на научно знание в областта на здравните грижи и сестринството в условията на извънредни ситуации. Избраният методологичен подход позволява обобщаване и интерпретиране на съвременни научни публикации, като се отчита интердисциплинарният характер на темата и практическата ѝ значимост за здравните професионалисти.

Източници на информация

Литературното търсене е проведено в утвърдени научни бази данни, включително PubMed/MEDLINE, Scopus, Web of Science и Google Scholar. Допълнително са анализирани стратегически документи и доклади на международни организации в областта на здравеопазването, като Световната здравна организация (WHO), когато са пряко свързани с темата на изследването.

Критерии за подбор на литература:

В анализа са включени научни публикации от последните 5 години (публикувани в периода 2020–2025 г.), които представляват рецензирани статии (peer-reviewed), публикувани на английски език и тематично насочени към трансфер на научно знание, доказателствена практика, устойчивост на здравните системи, здравни грижи и сестринство в условията на извънредни ситуации. Те обаче изключват публикации с ограничена аналитична стойност, коментарни материали и изследвания извън контекста на медицинските науки и здравните грижи.

Аналитичен подход

Подбраните публикации са подложени на качествен тематичен анализ, при който са идентифицирани и систематизирани основни тематични ядра, релевантни за целите на изследването. Анализът е фокусиран върху: проявленията на трайните професионални и етични ценности в здравните грижи; механизмите за трансфер и прилагане на научно знание в сестринската практика; предизвикателствата пред здравните професионалисти в условията на извънредни ситуации; ролята на знанието за устойчивото развитие на здравните системи.

Получените резултати са интерпретирани в контекста на съвременните изисквания към сестринската професия и необходимостта от интегриране на доказателствена практика в ежедневните здравни грижи.

Ограничения на изследването

Ограничение на настоящото изследване представлява липсата на първични емпирични данни, както и фокусът върху публикувани източници на английски език, което може да ограничи обхвата на анализа. Въпреки това използваният методологичен подход позволява извеждане на обобщени изводи с практическа значимост за здравните грижи и сестринството.

3. РЕЗУЛТАТИ

Анализът на подбраните научни публикации от периода 2020–2025 г. разкри няколко ясно очертани тематични направления, свързани с ролята на трайните ценности и трансфера на научно знание в здравните грижи и сестринството в условията на извънредни ситуации. Резултатите подчертаха значението на ценностно ориентираната професионална практика като основа за устойчивостта на здравните системи.

Публикациите от разглеждания период последователно идентифицираха хуманността, професионалната отговорност, солидарността и етичната ангажираност като ключови трайни ценности в здравните грижи. Изследванията показаха, че в условията на извънредни ситуации тези ценности придобиват засилено значение и се проявяват чрез повишена ангажираност на сестринския персонал, работа в мултидисциплинарни екипи и ориентиране към пациент-центрирана грижа, дори при ограничени ресурси.

Няколко проучвания подчертават, че именно запазването на тези ценности допринася за поддържане на доверието между пациенти и здравни професионалисти, както и за психологическата устойчивост на персонала по време на здравни кризи.

Резултатите от анализа показаха, че ефективният трансфер на научно знание е сред основните предизвикателства в сестринската практика в условията на извънредни ситуации. Публикациите от периода

2020–2025 г. акцентират върху необходимостта от бързо адаптиране на доказателствено базирани препоръки към динамичната клинична среда, като същевременно се запазва качеството и безопасността на грижите. Често посочван проблем е разминаването между наличието на актуални научни данни и възможността те да бъдат приложени своевременно в практиката. Изследванията подчертаха ролята на сестринските лидери и обучителните структури за подпомагане на този процес чрез непрекъснато професионално обучение и подкрепа на персонала.

Анализираните публикации идентифицираха редица предизвикателства, сред които информационно претоварване, бързо променящи се клинични указания, недостиг на човешки ресурси и повишен емоционален стрес. Тези фактори оказват пряко влияние върху способността на здравните професионалисти да прилагат научното знание в ежедневието на практика.

Въпреки това резултатите показваха, че здравните екипи, които разчитат на споделени ценности и ефективна комуникация, демонстрират по-висока адаптивност и устойчивост. Сестринството се очертава като ключов елемент в поддържането на непрекъснатостта на грижите при кризисни обстоятелства.

Съвременните изследвания подчертават, че устойчивото развитие на здравните системи е тясно свързано с инвестиции в човешкия капитал и в трансфера на научно знание. Резултатите показваха, че системите, които интегрират доказателствена практика, ценностно ориентирано обучение и интердисциплинарен подход, са по-добре подготвени за справяне с извънредни ситуации.

Особено внимание е отделено на ролята на сестринството като посредник между научното знание и пациента, което допринася за повишаване на качеството на грижите и за дългосрочната устойчивост на здравеопазването.

4. ДИСКУСИЯ

Резултатите от настоящия литературен обзор демонстрират, че трансферът на научно знание и поддържането на трайни професионални ценности в сестринската практика са критични фактори за ефективното функциониране на здравните грижи в условията на извънредни ситуации. Те потвърждават констатациите на други изследвания, според които преминаването от теория към практика не е автоматично и изисква системни усилия, обучение и лидерство.

Значение на трансфера на знание и устойчивост

Подобно на откритията на Flupp и сътрудници, които анализират стратегии за трансфер на знание с цел устойчивост на доказателствено базирани интервенции, нашият анализ показва, че успехът на такъв трансфер в практиката зависи не само от наличието на доказателства, но и от това как те се адаптират и внедряват в конкретния контекст на здравните грижи, включително чрез обучение, подкрепа на персонала и яснота относно отговорностите по време на устойчивостта на интервенциите (Cassidy, C.E. et al., 2024).

Особено важно е посоченото в тези проучвания, че адаптацията на интервенциите трябва да бъде обмислена още в началната фаза на внедряването, за да се адресират специфичните бариери пред тяхната устойчивост в практиката. Това е съществен елемент и за сестринската професия, където ежедневно се налага интегриране на нови знания в грижи за различни групи пациенти.

Ролята на медицинската сестра

Настоящият анализ потвърждава изводите от публикации, според които медицинските сестри представляват най-голямата група здравни специалисти и следователно имат ключова роля в трансфера на научно знание. Това също се наблюдава в проучвания, които подчертават ролята на сестринския персонал като двигател на практика за изменение и прилагане на научни данни в конкретни клинични ситуации. В едно такова изследване е установено, че програми за изграждане на капацитет в областта на трансфера на знание (Knowledge Translation Challenge) подкрепят екипи от медицински сестри да водят промени в практиката, което от своя страна е свързано с подобро качество на здравните услуги (Chisholm, A. et al., 2025).

Образование, подготовка и устойчивост

Проучванията върху предизвикателствата пред подготовката за извънредни ситуации (например при бедствия) подчертават, че образованието и непрекъснатото обучение на здравните професионалисти са сред ключовите елементи за устойчивост на системата. Анализите отбелязват, че внедряването на структурирани образователни програми, интерпрофесионално обучение и симулации допринася за подобряване на подготвеността при реакции на кризи и за повишаване на гъвкавостта при приложение на научни знания (Al Thobaity, A., 2024).

Този акцент върху обучението е в съответствие с концепцията, че ефективният трансфер на знание изисква не само информация, но и умения и подкрепа на практиката, което е от особена важност за сестринството, при което грижата за пациента често изисква бърза адаптация към нови научни препоръки.

Сравнение с други подходи

Съвременните изследвания за трансфер на знание и устойчивост в здравните системи предлагат различни рамки и подходи, включително тези, които разглеждат знанието като част от по-широка доказателствена база. В преглед, посветен на системния подход към трансфера на знание се подчертава значението на образованието, клиничната практика и обучението на здравни специалисти като взаимосвързани елементи, които е необходимо да се развиват паралелно за ефективна промяна в практиката (Da Silva, M.M. et al., 2024). Други проучвания, изследващи обучителни инструменти за превръщане на концепцията за устойчивост в практическа действителност показват, че липсват достатъчно разработени инструменти, които да подпомагат практическите умения по устойчивост и адаптация, въпреки че наличните модели, като тези за критична рефлексия и отражение върху преживяванията, имат потенциал за стимулиране на трансформацията на знания в грижа за пациента (Haraldseid-Driftland, C. et al., 2023).

Значение за практиката

От практическа гледна точка, констатациите от настоящия доклад и сравненията с други емпирични и обзорни изследвания имат няколко ключови импликации за здравните грижи и сестринството. Обучението и лидерството са от съществено значение за ефективния трансфер на знание и устойчивост на интервенции, което предполага инвестиции в непрекъснато професионално развитие на сестринския персонал. Интегрирането на научното знание в ежедневната практика изисква структуриран подход, който включва адаптация на доказателствените модели към конкретния контекст на здравните грижи. Разработването на инструментариуми и рамки за устойчивост, базирани на текущи научни доказателства, може да подпомогне здравните екипи при бърза реакция в условията на извънредни ситуации.

5. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Трайните ценности и ефективният трансфер на научно знание са не само морална основа в сестринската практика, а реален ресурс за поддържане на качеството, безопасността и непрекъснатостта на грижите в кризисни ситуации. Наличието на актуално научно знание не е достатъчно само по себе си. Решаващо значение има и способността за неговото навременно адаптиране и прилагане в динамичната клинична практика. Ефективният трансфер на научно знание и устойчивото прилагане на доказателствена практика в сестринството изискват целенасочени стратегии, обучение, лидерство и адаптация към конкретни контексти. Това ги прави не само теоретично значими, но и практически наложителни за подобряване на качеството на здравните грижи в кризи и извънредни ситуации. Инвестициите в развитие на човешкия капитал, в доказателствено базирана практика и в ценностно ориентирано обучение се очертават като основа за дългосрочна устойчивост и готовност на здравните системи да реагират ефективно при бъдещи извънредни ситуации.

ЛИТЕРАТУРА

- Al Qafan, E., Alford, S., Porteous, K., & Lim, D. (2024). Healthcare Decision-Making in a Crisis: A Qualitative Systemic Review Protocol. *Emergency medicine international*, 2024, 2038608. <https://doi.org/10.1155/2024/2038608>
- Al Thobaity, A. (2024). Overcoming challenges in nursing disaster preparedness and response: an umbrella review. *BMC Nurs* 23, 562. <https://doi.org/10.1186/s12912-024-02226-y>
- Bonilla-Velez, J., Small, M., Urrutia, R., & Lomberk, G. (2017). The Enduring Value of Research in Medical Education. *International Journal of Medical Students*, 5(1), 37–44. <https://doi.org/10.5195/ijms.2017.168>
- Cassidy, C.E., Flynn, R., Campbell, A. et al. (2024). Knowledge translation strategies used for sustainability of an evidence-based intervention in child health: a multimethod qualitative study. *BMC Nurs* 23, 125. <https://doi.org/10.1186/s12912-024-01777-4>
- Chisholm, A., Russolillo, A., Carter, M., Steinberg, M., Lambert, L., Knox, A., & Black, A. (2025). Advancing evidence-based practice through the Knowledge Translation Challenge: Nurses' important roles in research, implementation science and practice change. *Journal of advanced nursing*, 81(11), 7285–7293. <https://doi.org/10.1111/jan.16362>
- Da Silva, M.M., Lavareda Baixinho, C.R.S., Marques, M.F.M., Oliveira, C.S., De Moura Bubadué, R., De Souza, S.V.F., & Cabral, I.E. (2024). Promoting knowledge translation: An ecosystem approach to evidence in health, *mHeliyon*, Volume 10, Issue 7, e28871, ISSN 2405-8440, <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e28871>
- Elmi A. H. (2025). Global health at a crossroads: WHO's 2025 Emergency Response to outbreaks, conflicts and humanitarian crises. *BMJ global health*, 10(9), e020703. <https://doi.org/10.1136/bmjgh-2025-020703>
- European Centre for Disease Prevention and Control. (2019). The use of evidence in decision-making during public health emergencies. Stockholm: ECDC; 2019 DOI: 10.2900/63594

- Flynn, R., Cassidy, C., Dobson, L., Al-Rassi, J., Langley, J., Swindle, J., Graham, I. D., & Scott, S. D. (2023). Knowledge translation strategies to support the sustainability of evidence-based interventions in healthcare: a scoping review. *Implementation science : IS*, 18(1), 69. <https://doi.org/10.1186/s13012-023-01320-0>
- Généreux, M., Lafontaine, M., & Eykelbosh, A. (2019). From Science to Policy and Practice: A Critical Assessment of Knowledge Management before, during, and after Environmental Public Health Disasters. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(4), 587. <https://doi.org/10.3390/ijerph16040587>
- Habeeb, S. (2022). Importance of Professional Values in Nursing and Healthcare, *Journal of Practical & Professional Nursing*, DOI:10.24966/PPN-5681/100033
- Hammada, B., & Durst, S. (2022). "A taxonomy of knowledge risks for healthcare organizations". *VINE Journal of Information and Knowledge Management Systems*, Vol. 52 No. 3 pp. 354–372, doi: <https://doi.org/10.1108/VJKMS-07-2021-0114>
- Haraldseid-Driftland, C., Dombestein, H., Le, A.H. et al. (2023). Learning tools used to translate resilience in healthcare into practice: a rapid scoping review. *BMC Health Serv Res* 23, 890. <https://doi.org/10.1186/s12913-023-09922-6>
- Hutagaol, R., Novieastari, E., Suharmanto, & Sari, S. K. W. (2024). La importancia de los valores profesionales desde la perspectiva de las enfermeras clínicas . *Enfermería Global*, 23(1), 256–282. <https://doi.org/10.6018/eglobal.572681>
- Ilieva, M. (2024). Basic elements in the scope of nursing practice in patients with mental diseases, XVIII Национален форум на специалистите по здравни грижи „Здравните грижи днес – политики, обществени нагласи, отговорност“ – Шумен, 25.10-26.10.2024 г., , 55-65. <https://journals.mu-varna.bg/index.php/conf/article/view/10594>
- Khalil, H., Marcucci, J., & Liu, C. (2024). Leveraging new methodologies for public health crisis management. *Frontiers in public health*, 12, 1508417. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2024.1508417>
- Khalil, H., Tamara, L., Rada, G., & Akl, E.A. (2022). Challenges of evidence synthesis during the 2020 COVID pandemic: a scoping review. *J Clin Epidemiol*. 142:10–8. doi: 10.1016/j.jclinepi.2021.10.017
- Kosmidis, D., Koutsouki, S., & Theofanidis, D. (2021). Values in nursing and the virtues of the profession: a systematic critical review. *Health and ResearchJournal*,7(4),218-231. <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/HealthResJ>
- Menga, M.K. (2025). Interdisciplinary Approaches in Health Education for Sustainable Healthcare Practice. *Journal Interdisciplinary Health*, 1(1), 10–18. <https://doi.org/10.61099/jih.v1i1.185>
- Øvretveit, J. (2025). Applying implementation science to infectious disease emergency preparedness and response. *Front. Public Health* 13:1622618. doi: 10.3389/fpubh.2025.1622618
- Romiti, A., Del Vecchio, M., Cavicchi, C. et al. (2025). Healthcare organizations in crisis context: decision-making models and roles of CEOs. *BMC Health Serv Res* 25, 273. <https://doi.org/10.1186/s12913-025-12420-6>
- Saheed, O., Collins, S., Nwokedi, N., Tomoh, B., & Imohiosen, C.E. (2024). Public Health Crisis Management and Emergency Preparedness: Strengthening Healthcare Infrastructure against Pandemics and Bioterrorism Threats, *Journal of Frontiers in Multidisciplinary Research* 5(2) Volume: 05, Issue: 02
DOI: 10.54660/IJFMR.2024.5.2.52-68
- Stevens, K.R. (2004). ACE Star Model of EBP: Knowledge Transformation. Academic Center for Evidence-Based Practice. The University of Texas Health Science Center San Antonio. www.acestar.uthscsa.edu
- Sturmberg, J.P. (2018). *Health System Redesign. How to Make Health Care Person-Centered, Equitable, and Sustainable*. Cham, Switzerland: Springer.
- Sturmberg, J. P., & Taher, S. (2025). What We Mean By 'Values in Healthcare': The Importance of Reaching a Consensus. *Cureus*, 17(2), e79034. <https://doi.org/10.7759/cureus.79034>
- Trzeciak, S., Roberts, B. W., & Mazzarelli, A. J. (2017). Compassionomics: Hypothesis and experimental approach. *Medical hypotheses*, 107, 92–97. <https://doi.org/10.1016/j.mehy.2017.08.015>
- Udensi, C.G., Vunnavu, R., & Durojaye, T.J. (2025). Interdisciplinary Collaboration in Healthcare Management: Strengthening Healthcare Delivery - A Review, *International Journal of Advanced Multidisciplinary Research and Studies* 5(5):210-216, DOI: 10.62225/2583049X.2025.5.5.4881
- Wensing, M., & Grol, R. (2019). Knowledge translation in health: how implementation science could contribute more. *BMC Med* 17, 88. <https://doi.org/10.1186/s12916-019-1322-9>
- Zanobini, P., Del Riccio, M., Lorini, C., & Bonaccorsi, G. (2024). Empowering Sustainable Healthcare: The Role of Health Literacy. *Sustainability*, 16(10), 3964. <https://doi.org/10.3390/su16103964>